

Belső és külső munka

Még november folyamán több részről álló reformtervezetet küldött fel az elnökség a kultuszminiszternek. Ez több gyakorlati megoldást tartalmazott a tanszemélyzet kiválogatására, az egyetemi bürokrácia megszüntetésére, a tanárképzés reformjára, általános ismereti előadások felvételére, tanszékek szervezésére, a diákjóléti hivatalok munkájára és a tandíjfizetés reformjára vonatkozóan. A kultuszminisztérium, ha nagy késéssel is, de válaszolt a tervezetre és az ötletek legnagyobb részét valóban fel is használta, illetve megfontolás tárgyává tette.

November végén egyébként Szegeden járt *Ortutay Gyula*, a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiumának egyik alapító tagja és az ifjúság hármasküldöttségének támogatását ígerte meg, különösen a magyarságismereti, néprajzi munkákhoz.

Az 1944/45. tanév első fele a beállt hideg idő miatt aránylag korán befejeződött. A vasúti forgalomban bekövetkezett korlátozások és zavarok miatt a hallgatóság nagy része a legnehezebb körülmények között Szegeden rekedt. A nehéz helyzetet a Szabad Szervezet oldotta meg. Közbenjárására a szegedi MÁV üzletvezetőség engedélyt adott a hallgatóság hazautazására, sőt a Szervezet Segítő Szolgálatára révén kedvez-

ményes jegy váltása is lehetővé vált. A szegedi honvédkerületi parancsnokságtól ezenkívül vonatbiztosító járőröket is kaptunk a csoportosan utazó egyetemisták mellé.

Sokan azonban mégis itt rekedtek a hallgatók közül olyanok, akiknek szülei Bácskában, Bánátban vagy egyéb távoli vidéken élnek. Most mutatkozott meg igazán, hogy a Szervezetnek milyen égető szüksége lenne otthonra. Az így ittmaradásra kényszerült egyetemi és főiskolai hallgatók, hallgatónők a hideg kollégiumi szobák miatt kénytelenek voltak ugyanis a klinikák kazánházai-ban meghúzódni egész napon keresztül. Még szerencse, hogy az örökké vidám diákhangulat, barátságos közösségek, valóságos kis klubokká varázsolta ezeket a helyiségeket.

December végén Szegedre érkezett *Tildy Zoltán*, akkori miniszterelnök. A Szervezet elnökségének három tagja feltárta előtte a diákság legnagyobb nehézségeit és problémáit. *Tildy Zoltán* láthatólag segíteni akarással ígerte meg támogatását és illetékes helyeken való közbenjárását.

A karácsonyi szünet alatt is továbbfolytatta a Szervezet vezetősége a diákmozgalom kiépítését.

Tavasszal, március elején részben anyagi okokból, de mi tagadás, az ősi

diákhagyományokhoz is híven, *egyetemi bál* rendezett a Szervezet a Hungáriában. A bálon megjelent a város vezetősége is *Dénes Leó* polgármesterrel az élén, valamint a távollévő rektor képviselőjében *dr. Bartucz Lajos* professzor és több egyetemi tanár. A bál népdal nyitotta meg, majd *Péter László* elnök mondott köszöntőt.

A március 15-i szabadságünnepeken a Szervezet vezetésében az egyetemi ifjúság is kivonult a Kossuth-szobornál rendezett gyűléshez, hogy méltóképpen megünnepelje példaképeinek, a márciusi ifjúságnak emlékét.

Március 31-én *Bartók Béla* 65 éves születésnapja alkalmából *Bartók emlékhangversenyt* rendezett a Szervezet a Belvárosi Moziban. *Dr. Szeghy Endre* főiskolai tanár mondott ezen ünnepi beszédet, kifejtve, hogy *Bartók* művészetét a néphatalom rejtett mágnes irányította és ezzel egymaga is győzni tudott az egész polgári társadalommal szemben, akik csak a külsőségekhez, megszokottságokhoz ragaszkodtak. *Bartók* műveiből egy hőmezővásárhelyi tanítványa: *Szabó András* zeneigazgató játszott néhányat zongorán, ezenkívül fellépett a szegedi Nemzeti Színház több művésze is. Szervezetünk részéről *Fehér Zsuzsa* és *Kolozsváry Gyula* szerepelt.

Jelölt bölcsészhallgatók fejtették ki. Az egyes pontok körül érdekes és értékes vita alakult ki. Ezt az első megbeszélést még több kisebbkörű megbeszélés is követte az Egyetemi Otthonban. Ezeket megjelent *dr. Mester János* pedagógus-professzor is.

Júniusban sajnálatos veszteség is érte a Szervezetet. *Péter László* elnök ugyanis aránytalanul feltorlódott elfoglaltsága miatt lemondott az elnökségről és vele automatikusan az egész elnökség is. Az elektorgyűlés öt tagú szüneti elnökséget választott a régi helyébe az őszi új elnökválasztásig.

Június derekán a magyarságismereti és tudományos szocialista munkaközösség rendezett nyilvános irodalmi délutánt „*A mi iskolánk*” címmel a Központi Egyetemen. A műsorban *Straub Brunó*, *Ivánovics György*, *Huszák István*, *Bognár Cecil*, *Szeghy Endre* professzorok tartottak értékes előadást. Előadásaikon, valamint *Petőfi*, *Ady*, *József Attila*, *Karinthy*, *Illyés Gyula*, *Szabó Dezső* írásain keresztül a közönség elé tárultak nevelésünk legszembe-tűnőbb hibái a tanyai iskolától, a középiskolán át, egészen az egyetemekig és főiskoláig.

Az 1945/46. tanév során ez volt Szervezetünknek utolsó nagyobb megmozdulása. A kezdődő kollokviumok megnehezítették és megállították a további munkát. A nyár folyamán az elnökség terveket dolgozott ki az új évre és előkészítette az őszi választásokat.

Várjuk a cselekvő ifjúságot!

Ezekben igyekeztünk becsületesen feltárni Szervezetünk eddigi életét nagy körvonalakban, inkább csak a száraz adatokra támaszkodva. Ehhez a becsületes feltáráshoz azonban hozzátartozik az is, hogy megmondjuk, sokszor nem éreztük ekközben a közösségi munka igazi melegét és lendületét, mert az ifjúság közömbösségből, nemtörődömségből vagy lustaságból távol tartotta magát saját sorsának intézésétől. Reméljük, az új tanévben valóban közösségi mozgalommá fejlődhet Szervezetünk, az újjászületett Szegedi Egyetemi és

Főiskolai Ifjúság, hogy mozgalmunkkal belefolyhassunk az egész magyar demokratikus szellemű ifjúság és a dolgozók népi Magyarországnak nagy ember-oceánjába. Azoknak pedig, akik továbbra is távol akarják tartani magukat erőfeszítéseinktől, *Rousseau* szavait szeretném figyelmükbe ajánlani:

„Az tartom, bolondság, ha valaki a társadalmat nézőként akarja tanulmányozni. Akinek az a szándéka, hogy csak megfigyeljen, semmit sem figyel meg, mert az ilyen ember a munkáid fölösleges s a szórakozásnál közönyös, így semmibe sem vonják be. Mások tetteit csak úgy látjuk, ha magunk is cselekszünk. A világ iskolájában éppen úgy, mint a szerelemében, gyakorolni kell azt, amit meg akarunk tanulni.”

Fel tehát a további munkára, vár a diákközösségi élet mindannyiunkért, az egész magyar diákság, minden magyar fiatal ügyének jövögre jutásáért! Valljuk mi is *Tamási Áron*nal, hogy „egyedül a cselekvő ifjúságban hiszünk!”

DIÁK-POLITIKA

Az ország egyetemi és főiskolai ifjúsági szervezeteinek összefogására még tavaly megalakult a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége (MEFESz) s rövid idő alatt szép eredményekre tett szert; többek közt résztvett a prágai diák-világkonferencián és képviselte a magyar diákságot. Több haladó reformjavaslattal (pl. a progresszív tandíj javaslatával) ostromolta az illetékeseket, az egyetemi ifjúság ügyében ez év tavaszán kiadott röpiratában megvédte a diákság kritikajogát a reakció vádjától s FORUM címen megjelent — eleinte gyenge, majd javuló — folyóiratában több értékes mondanivalónak helyt adott.

Ez év tavaszán volt alkalmunk személyesen is megismerni a MEFESz elnökségét s mondhatjuk, — néhány kivétellel — valóban a demokratikus, népi szellemű magyar diákság vezetésére hivatottak. A pártiszempontok alapján választott MEFESz elnökség az országnak talán egyetlen igazi, becsületes és baráti koalíciója — idézhetem *dr. Vatai László* egyet. magántanár, miniszteri tanácsos megállapítását s erről a májusvégi Szegedi Találkozó föltétlenül meggyőződött bennünket. A MEFESz elnökségi tagjai legjobb barátaink lettek azóta.

Egy dolog azonban kellemetlenül érintett bennünket s ezt meg kell mondanunk áperthe: a MEFESz elnökség kizáróan a pesti egyetemek és főiskolák diákjaiból áll, a „vidék” a pesti potenciális energiával szemben minden vonalon (pénz, érdekvédelem, beleszólás, képviselő, sajtó stb.) háttérbe szorul. A szegedi egyetemről csak illetékteleknek vettek részt tavaly, az Isten tudja, hogy rendezett illafüredi konferencián s itt nélkülünk döntötték el, hogy a Központi Intéző Bizottságban (KIB) csak három tag képviselje Szegedet (bizonyára másfél az egyetemet, másfél a tanárképző főiskolát!). Egyáltalán a 29 (illetőleg a még azután várt 7-tel együtt 36) pesti tagsággal szemben a „vidék” (Debrecen, Szeged, Pécs, Sopron, Pálagpuszta, Eger) 12 taggal kényszerül

Folyóiratunk a
FORUM
Mozgalmi lapunk az
EGYETEMI ÉLET

Mozgalmunk kapcsolatai

Még a tavasz folyamán országos vonatkozásban is kiszélesítettük kereteinket. Budapesten ugyanis még a télen megalakult a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége (MEFESz). A szegedi egyetem ifjúsága sajnálatos félreértés miatt csak késve kapcsolódhatott ehhez az országos diákeszecszerkezethez. Tavasszal azonban sikerült a nézeteltéréseket tisztázni és a Szegedi Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szabad Szervezete is csatlakozott a MEFESz-hez. Állandó levelezésekkel tartottuk etől kezdve a kapcsolatot nemcsak a MEFESz-szel, de rövidesen a debreceni és pécsi egyetem ifjúságával is. Márciusban Szegedre érkezett *Diósszilágyi Zoltán* mérnökhallgató, a MEFESz sajtóosztályának egyik vezetője és egyetemünkön sajtóértékelést tartott. Itt a szegedi napilapok képviselői előtt ismertette a magyar diákság akkori nehéz helyzetét. Egyben bemutatta a MEFESz első sajtótermékét, a „Röpirat”-ot, amely részletesen feltárja a mai egyetemi és főiskolai ifjúság minden anyagi vagy egyéb téren megnyilatkozó problémáját, gondját-baját. Nemsokkal később megjelent az egyetemi ifjúság időszakos lapja is Budapesten „Forum” címmel. Ebből eddig négy szám látott napvilágot.

Még tavasszal, a húsvéti ünnepek előtt a Szervezet lelki gyakorlatot, illetve csendes napokat rendezett. Ennek nagyjelentőségű megmozdulása volt a katolikus és protestáns ifjúság közös megbeszélése, amelynek végén „*Egység Krisztusban*” címen kiáltványt bocsátottak ki.

Április végén a szegedi középiskolák felső két osztályát hívta meg a Szervezet. Ezen a középiskolák gyűlésén egyrészt az egyetemre készülőknek nyújtottak felvilágosításokat, másrészt pedig előadással és népdalbemutatókkal igyekeztek az érettségizendőket eltéríteni a „filiszter himnus” néhány évtizede elharapódzott szokásától. Ebben az évben végre már egyre több középiskola volt Szegeden, ahol ősi népdalaink hangzottak fel a búcsúzó ajkán. Az ország más középiskoláival is igyekezett a Szervezet kapcsolatot fenntartani. Néhány is-

kola önképzőkörével állandó levelezés folyt, ezenkívül az önképzőkörök átszervezésére való felhívásunkat és a búcsúzásra, balladásra alkalmas népdalok sokszorosított példányait minden alföldi és tiszántúli közép- és középfokú iskolának megküldtük.

Külföld felé is megnyitottak kapcsolataink. A zágrábi egyetem orvostanhallgatói kerestek fel bennünket levelükkel és erre azonnal mi is válaszoltunk, elküldve a Röpirat-ot és Forum-ot is.

Május elején az elnökség négy tagja felutazott a MEFESz központi intézőbizottságának (KIB) ülésére. Több időszzerű diákkérdés megbeszélése mellett itt határoztuk el a „Szegedi Találkozó” megrendezését. Erre azután május 29-30-án került sor.

Keresztury kultuszminiszterrel egyébként ekkor kedvező alkalom nyílt a beszélgetésre. A KIB-ülésről visszafelé jövet ugyanis a miniszter külön vasúti kocsijában utazott a négy szegedi kiküldött. A kedélyes sörözgetés csökkentette ugyan a megbeszélés hivatalos jellegét, de ami a legfontosabb, mégis sikerre vezetett és főként közelebb hozta a magyar kultúra miniszterét a magyar kultúra tanulóinak négy képviselőjéhez.

Évvégi munkánk

Június elején Szervezetünk is résztvett az országos ifjúsági nap szegedi megrendezésében. A Belvárosi Moziban valamennyi szegedi ifjúsági szervezetel közös nagygyűlésen az egyetemi ifjúság részéről *Kabódy Sándor* szerepelt *Juhász Gyula*: „Dózsa feje” című versével.

Ugyancsak június első hetében a tanárképzés reformjának megvitatására az Ady-téri egyetemre gyűlést hívott össze Szervezetünk, különösen a bölcsész és főiskolák hallgatóság számára. Ezen megjelent a tanári kar részéről *dr. Kolta-Kasner Jenő*, a Tanárképző Intézet elnöke és az intézet titkára, *dr. Téglás Jenő Béla*, valamint *dr. Kalmár László* egyetemi tanár. A jelenlegi tanárképzés hibáit és a különböző reformjavaslatokat *Péter László* és *Lőkös Zoltán* tanár-

részvenni és szavazni a KIB-en: természetesen, hogy semmiféle eredményt — még a kisebbségi akarat tiszteletbentartásának elve érvényesülése esetén sem — nem tudnak elérni. Szót emeltünk ez ellen az egyik KIB-en, amelyre véletlenül meghívtak, (mert mondanom sem kell, hogy hónapokon keresztül a nélkül üléseztek, hogy a „vidéknek“ szóltak volna) és az aránytalanság kiigazítását kértük. A KIB erre nem illetékes, mondták, s várjuk az idei második, Tahira tervezett diákparlamentet, de sajnos, elmaradt. Nem tudjuk, a MEFESz elnökséget melyik KIB újítja meg s főleg ki újítja meg — a mi szempontjaink figyelembevételével — magát a KIB-et?

Nem akarunk minden lében kanálkodni, csak meg szeretnők értetni, hogy az egyetemi életben nincs pejorativ értelmű „vidék“, az egyetemek s benne az ifjúság csak koordináltan s nem egymásnak alárendelten képzélhetők el. Lehet, sőt valószínű, hogy nem tudatos vidékellenességről van szó, de számtalanszor tapasztaltuk az ügyeink iránti érzéketlenséget, közömbösséget, sőt mellőzést. Ha a mi problémáinkról volt szó, magunkra maradtunk, (még jó, ha nem gáncsoltak) senki nem vette a fáradságot, hogy beleélje magát helyzetünkbe. (Tapasztaltuk ezt a pesti KIB-en is, de jellegzetes példája volt a Szegedi Találkozón a kultuszminiszterrel való beszélgetés, amikor a szegedi elnök többpontos szegedi vonatkozású problémáit, vagy a tanárképző főiskolának létfenntartású kérdését nem is akarták meghallgatni.) A mai helyzet tehát végeredményben az, hogy a jelenlegi MEFESz inkább csak pesti diákegyesületek szövetsége: a pesti „egységsszervezet“, épp olyan, mint a DEK, PETISz vagy a SzEFI, holott fölsőbb osztályfogalmat kellene jelentenie. „Gyánólatlanok lennünk, vidéki egyetemek, ha legalább közös érdekvédelmi kérdésekben nem tudnánk összefogni és minimális jogainkat biztosítani“ — írja nekünk július 20-i levelében Horváth Mihály, a PETISz elnöke s igaza van. A diákparlamentre készítettük elő az alábbi határozati javaslatot, de így adjuk közre, kérve a vidéki egyetemek és főiskolák ifjúsági szervezeteinek csatlakozását elgondolásaink megvalósításához:

1. Minden egyetemi vagy főiskolai hallgató beiratkozásakor automatikusan tagja a kari- vagy egységsszervezetnek; a tagság jogokkal és köteleességekkel jár.

2. A kultuszminiszter a befizetett tandíj 2 százalékát a kari- vagy egységsszervezeteknek utalja ki.

3. Budapesten három egységsszervezetet kell fölláttani: a Pázmány-egyetem, a műegyetem kari egyesületeiből és a főiskolákból.

4. A MEFESz a következőképpen épüljön föl: a beiratkozott ifjúság után arányosan (300-an körül 1 fő), demokratikusan választott s a KIB-be küldött képviselők választják az elnökséget. Az elnökség mellett (amely végrehajtó szerv) határozószerveként Társelnöki Bizottság működik a hat egységsszervezet (Pázmány, műegyetem, főiskolák, Pécs, Debrecen, Szeged) elnökéből. A T. B. nélkül lényeges döntés (minisztériumok felé akció, külföldi képviselő, politikai állásfoglalás stb.) nem történhet. Ugyancsak az elnökség mellett működik a koalíciós pártonként két egyetemi vagy főiskolai hallgató pártdelegátusból álló Politikai Bizottság, mint politikai nézőpontú tanácsadó szerv.

5. Valamelyik vidéki egyetem képviselője nélkül sem a KIB, sem a TB.

ülés nem határozatképes. A KIB tagság írásbeli megbizással esetenként másra ruházható.

6. A vidéki egyetemeken csak egységsszervezetek vannak; a kari szervezetek nagyfokú autonómiával rendelkeznek.

7. A sportegyesületek (BEAC, PEAC, DEAC, SzEAC) az egységsszervezetek sportszakosztályaiként működnek, megfelelő autonómiával.

8. A MEFESz sajtóját egy heti mozgalmi lap (négy hírlapforma oldalon)

DR. PÉCZELY ATTILA (Hódmezővásárhely)

Utolsó találkozásom Bartók Bélával

1938—39-ben másoltam népzenei gyűjtéseimet a Tudományos Akadémia részére. Nagy vívmány volt, hogy a magyar népzene egyetemes gyűjteményének rendezésére és kiadására évi 700 Pengőt (!) szavazott meg az Akadémia. Kb. annyit, amennyi akkor egy VI. fizetési osztályba sorolt tisztviselő egy havi fizetése lehetett. No, ilyen „fejedelmi“ támogatás mellett egyhamar nem volt várható, hogy a nagy mű megszületik. Mégis nagy volt az örömmünk, mert eddig erre a nagy magyar kulturális célra egy fillér sem jutott. Egy fillér sem akkor, amikor holmi MEP propaganda célokra milliókat dobtak ki. Megindult a munka nagy lelkesedéssel. A gyűjtésbe felveendő dallamokat három példányban kellett lemásolni. Egy példány Bartókhhoz, egy Kodályhoz került, egy meg a Néprajzi Muzeumba. Bartók is, Kodály is aztán saját rendszere alapján megkezdték az anyag átvizsgálását és rendezését.

Engem is felszólítottak, hogy gyűjtésemet küldjem be három példányban, kaptam is egy csomó hivatalos kótalapot. Ekkor aztán hónapokon keresztül körmöltem. Három ilyen lapot az ablaküvegen egymásra kellett helyezni, összecsisztetni, aztán indigópapír jött közbe és jó erős nyomással kezdődött a leírás. Bizony a legnagyobb óvatosság mellett is nem egyszer elcsúsztak a vonalak egymás fölül, akkor jött a javítgatás. Nem volt élvezet. Mégis a nagy cél érdekében örömmel végeztük a munkát, 39 tavaszán egyszer megint elfogyott éppen a kótapapírom és történetesen Pesten jártam. Kgygy. barátom, aki Bartóknak munkatársa volt a nagy rendezésnél, behívott az Akadémiára, majd ott ad kótapapírt, de meg Bartók úgy is akar velem beszélni.

A megbeszélés délután fölmentem. Benyitok abba a sarokszobába, ahol a Mester dolgozott. Ott ül a törekeny, karcsú kis ember egy hosszú asztal mellett. Ősz haja kiragyog a komor, sötét bútorok közül. Előtte fonográf, fejen fülhallgató, jobb kezében ceruza, a balban termoszuveg. Miközben ír, időnként kortyol az üveg tartalmából. Tejet iszik. Fölpillant mélyre néző szemével, kedvesen int, hogy foglaljak helyet, maga tovább kótázza a henger hangjait. Kgygy. siet elém, egy polcon rendezgetett. Üdvözljük egymást, halkán beszélgetünk.

Közben Bartók elkészül a henger lejegyzésével, leteszi a fülhallgatót, becsavarja a termoszt, föláll és üdvözlésemre siet. Technikai utasításokat ad a másoláshoz. Beszélgetünk egyről-másról. Becsomagolják a szükséges kótapapírt. Aztán egyszerre keserű vonás játszik az arcán, finom szikár kezével idegesen legyint: „Minek gyűjt népdalt? Nem érdemes népdalt gyűjteni!“ A csodálkozásból némán bámulok szemébe. Magyarázatot nem ad. Arcáról eltűnik a keserű vonás, most inkább szomorkás. Kezet ad, búcsúunk. Visszaül az asztalhoz. Tovább dolgozik.

Azóta sokszor eszemben van mondása. Kerestem magamban a magyarázatot furcsa kijelentésére. Miért mondta ezt éppen Bartók, akinek zeneszerzői és előadóművészi pályája mellett éppen a magyar és más népzenei kutatása volt egyik életműve?

Falán úgy kell mondását értenünk, hogy nem érdemes népdalt gyűjteni ott, ahol a hivatalos vezetés 35 évi emberfeletti munka, az egész nemzet szempontjából végtelenül fontos munka eredményének feldolgozását évi 700 Pengős támogatásra tartja érdemesnek? Vagy úgy, hogy nem érdemes népdalt gyűjteni ott, ahol az egész társadalom oly mérhetetlenül és bűnösen közömbös ezzel a nemzeti munkával szemben, mint nálunk? Nem tudom. Bartók ezt a titkot elvitte a sírba. Pedig mondásának súlyos értelme volt, hiszen miatta elefeleltte velem megbeszélni azt, amiért tulajdonképpen hivatott, s 1939 június 25-én kelt levelében kérte az Akadémia számára azon írásbeli nyilatkozatomat, hogy a beadott népdalgyűjtésre nem támasztok szerzői jogi igényeket.

Egy évvel később levélben panaszkodik Kertész Gyulának; nem tud komponálni: „Wotan és földi helytartója“ elnyeléssel fenyegetik Európát.

Aztán nem bírja itt tovább. Kimegy Amerikába. A kérdésre, hogy mikor jön vissza, ez a válasz: majd ha Európában nem lesz többé úr Wotan földi helytartója. Nem tért vissza. Teteme ott porlad messze idegenben. De hisszük, hogy szellemének diadalát mi, követői legalább még megérjük.

S most, ha visszagondolok különös mondására, „nem érdemes népzenei gyűjtést“ és arra, hogy utána mégis csak felcsatolta a fülhallgatót és dolgozott tovább rendületlenül, úgy érzem, hogy ez számunkra, népzenei kutatásunk számára példaadás volt: lázadnunk szabad, de dolgoznunk kötelesség.

Hiszük, hogy az új népi Magyarországon érdemes is lesz!

Ne tapossatok rajta nagyon,
Ne tiporjatok rajta nagyon,
Vér-vesztés szegény szép

szívünkön,

Ki, ime, száguldani akar.

(Ady: Adózlet a győzőnek)

jelenti. Szerkesztőit a T. B. mint szerkesztőbizottság nevezi ki a MEFESz-elnökség javaslatára.

(tenno)

Bartók Béla

Egy éve halott a magyar zene megteremtője. Súlyos mulasztásaink vannak vele szemben: még ma is kevesen tudják, ki volt Bartók Béla nekünk.

A torontálmezei Nagyszentmiklóson 1881-ben született Bartók lélekben sohasem szakadt el a falutól. Már 24 éves korában, 1905-ben, barátjával, Kodály Zoltánnal bejárták az ország minden néprajzi szempontból érdekes táját s az évezredes, ősi magyar dallamkincsét öregemberek és öregasszonyok szájáról jegyezték le a magyarság számára.

Mit jelentenek ezek a dalok a magyarság számára? Hallgassuk meg a parasztlak vezérét, Veres Pétert, mit érzett, mikor ősi magyar és vele rokon tatár, cseremis, vagy kirgiz dalt hallgatott: „Amikor meghallottam tatárlak azt a horfobágyi pásztordallamot, amelyet én, mint bojtárgyerek napról-napra dúdolgattam a gulya mellett, bizony mondom neked: potyogtak a könynyeim.“

De Bartók ennél többet is adott nekünk. 320 ősi magyar népdalt tartalmazó összefoglaló nagy műve után tíz évvel, 1934-ben új tudományos munkával lepte meg a világot. Ez a munka politikai-munka is: a szomszéd népek zenéinek vizsgálatával bizonyítja, hogy Kelet-Középeurópa népei nemcsak gazdasági, hanem kulturális szempontból is sajátos egységet alkotnak s népi kultúrájuk nagyfokú hasonlatosságai mutat. A magyar dal fensége lenyűgözte a környező népek ízlését és átvették dallamaink egy részét.

Bartók nemcsak mint tudós, hanem mint zeneművész is halhatatlan érdemeket szerzett magának és a magyarságnak. A magyar paraszzenéből fakadt dallam- és ritmusrendszere, nagy egyéniségének színezésével nemcsak az igazi és egyedülálló magyar zeneművészetet, hanem a modern zene új korszakát is megnyitotta. Ithon nem értették meg, de külföld megértette és megbecsülte, s rajta keresztül megbecsülte azt a népet, amely Bartókot adta a világnak és azt a parasztságot, amely ezt a világhírű, művészi zenét lelkéből fakasztotta: a magyar parasztságot. Bartók elhárította magáról a dicőségeket és mindig azt tartotta szem előtt, amit 1935-ben tanítványának egyik kötetébe írt: „Akkor örömmel lelkem majd ezekben a dallamokban, ezekben a versekben, gondoljanak megújuló hálával azokra, akik ezt a kincset annyi vihar és viszontagságon keresztül számunkra megőrizték: a magyar falu népére.“

Bartók Béla, a le magyar nép számára gazdag örökséget hagyott: munkássága számunkra a parasztság népi kultúrájának megdicsőülését, a magyarság lélekének legmélyebb kifejezését, a kelet-középeurópai kisépek szellemi rokonságát, „tejtésztvérségét“ és nemzetünknek az egész emberiség előtti, világra szóló hírnevét jelenti.

Bartók Béla Ady Endre keserű kérdésére, hogy „mit ér az ember, ha magyar?“ — Veres Péter feleletét igazolta: „Annyit, amennyit megvalósít önmagából. A világ népei nem hódolnak ma sem és sohasem fognak hódolni a magyaroknak, mint a nagy népeknek, de ha méltók vagyunk rá, megbecsülnek, mint önmagunkat. A kis nép a számot, a nagyságot és az erőt becsülettel, a szív és a szellem erejével pótolhatja.“